

Відгук

офіційного опонента **Овчаренко Наталії Анатоліївни**, доктора педагогічних наук, професора, в.о. завідувача кафедри музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки Криворізького державного педагогічного університету про дисертаційну роботу Ніколенко Людмили Ігорівни **«Педагогічні умови формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасне вітчизняне суспільство висуває нові вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх вчителів, що передбачає, насамперед, гармонійний розвиток особистості, формування їх загальної і професійної культури, забезпечення конкурентоспроможності й компетентності, що відображено в державних документах, зокрема: Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), «Про позашкільну освіту» (у редакції 2020 р.) та інших державних документах. Відповідно, актуалізується проблема формування професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва, які є носіями світоглядних цінностей культури, творцями її нових проявів.

Саме високий рівень професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва, як слушно зазначає Ніколенко Л. І., створює ту основу, яка забезпечує надійне осягнення, розуміння, інтерпретацію учнями творів музичного мистецтва, їх глибоке й адекватне сприймання, усвідомлення художньо-образного змісту, через що усвідомлюється навколишній світ, розкриваються складні проблеми сьогодення, формується художня свідомість, почуття, емоційно-образне мислення, стійкі, унікально-неповторні творчі якості як важливі характеристики культури особистості.

Нагальність вирішення окресленої проблеми актуалізується з огляду на необхідність розв'язання низки протиріч, виявлених здобувачкою, зокрема,

між: соціальним замовленням суспільства на висококультурного, високопрофесійного фахівця, здатного до творчого самовираження і самореалізації у професійній діяльності та недостатнім рівнем сформованості професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва; бажаним рівнем сформованості професійної культури та відсутністю педагогічних умов, форм та методів для творчого самовираження і самореалізації майбутніх фахівців у професійній діяльності.

Актуальність вирішення проблеми підтверджується також тим, що дисертаційна робота входить до тематики, передбаченої планом науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка «Соціально-професійне становлення особистості» (державний реєстраційний номер 0116U003481), її тема затверджена Вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 2 від 24 вересня 2018 р.).

Отже, тема дисертаційного дослідження «Педагогічні умови формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва» набуває особливої важливості й актуальності, що підтверджується її ґрунтовним теоретико-методологічним та емпіричним наповненням, впровадженням результатів у освітній процес українських закладів вищої освіти, а також апробацією на вітчизняних, зарубіжних наукових заходах.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз дисертації виявив, що здійснене дослідження проблеми формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва є цілісним і системним, оскільки в роботі розкрито теоретико-методологічні засади формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва та педагогічні умови, форми і методи формування зазначеного явища.

Авторкою роботи професійно і коректно окреслено науковий апарат дослідження. Мета роботи (теоретично обґрунтувати та експериментально

перевірити ефективність реалізації педагогічних умов формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва) реалізується через виконання чотирьох завдань. Позитивно відмітимо логіку структури дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 280 сторінок. Основний текст викладено на 195 сторінках. Список використаних джерел налічує 251 найменувань, з яких 11 іноземними мовами.

Результати виконання *першого і другого завдань* розкрито у розділі 1 дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні основи дослідження проблеми формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва».

Застосування комплексу наукових підходів (системного, культурологічного, соціологічного, аксіологічного, особистісного, діяльнісного, творчого) дало змогу здобувачці здійснити аналіз категоріально-поняттєвого апарату, що складає тезаурус проблеми дослідження. Дисертанткою обґрунтовано сутність понять «культура», «культура особистості», «професіоналізм», «педагогічна культура», «професійно-педагогічна культура», «професійна культура».

Заслуговує схвалення авторське визначення поняття «професійна культура майбутнього викладача музичного мистецтва», яке розглядається як складне інтегроване утворення, що характеризує майбутнього спеціаліста як ерудованого, освіченого, творчо-дієвого фахівця, здатного усвідомлювати значущість художніх цінностей у розвитку особистості, адекватно оцінювати, сприймати, інтерпретувати твори мистецтва, спроможного до творчого самовираження, самоактуалізації, самореалізації у професійній діяльності і соціально-культурному середовищі.

Відмітимо, що в дисертаційній роботі Ніколенко Л. І., спираючись на дані наукових досліджень, логічно обґрунтовано структуру професійної культури викладача музичного мистецтва, яка включає наступні компоненти (с. 80 дис.): ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, творчо-

діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний. Відповідно до визначеної компонентної структури досліджуваного феномена здобувачкою визначено критерії сформованості професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва, схарактеризовано їх якісний зміст, як: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, творчо-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний критерії, а також – виокремлено чотири рівні сформованості професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва: низький (репродуктивний), середній (усвідомлюваний), достатній (нормативний), високий (творчий). Здійснене теоретико-методологічне дослідження забезпечило розробку й обґрунтування ефективних педагогічних умов, котрі сприяють досягненню поставленої мети дослідження.

Виконання авторкою роботи *третього завдання* дослідження відображено у розділі 2 дисертації «Педагогічні умови формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва». Цінною, на наш погляд, є взаємодія обґрунтованих здобувачкою педагогічних умов, а саме: створення освітнього культуротворчого середовища (забезпечення позитивної мотивації студентів до здійснення і реалізації культуротворчої діяльності, суб'єкт-суб'єктна (діалогова) взаємодія); активізація і залучення студентів до творчого самовираження у різних видах музично-виконавської діяльності (сприйняття-інтерпретація-творення); актуалізація і використання традиційних та інтерактивних форм і методів навчання у процесі формування професійної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва. Науково доцільним, вважаємо, і виокремлення взаємодійних етапів педагогічної роботи *ціннісно-орієнтаційного, перетворювально-творчого, проєктувально-презентаційного*, спрямованих на поетапний розвиток ціннісно-мотиваційної, когнітивно-інформаційної, емоційно-почуттєвої, творчо-діяльнісної, рефлексивно-аналітичної сфер студентів (с. 167 дис.).

Особливого схвалення заслуговує розроблена та обґрунтована авторська організаційно-методична система професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва, котра складається із трьох взаємопов'язаних блоків:

методологічно-цільового (мета, завдання, наукові підходи, принципи), процесуально-змістового (педагогічні умови, етапи, форми та методи навчання), результативно-аналітичного (критерії, показники, рівні, результат).

Процес реалізації *четвертого завдання* успішно засвідчено у розділі 3 дисертаційної роботи «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва». Здобувачкою представлено організацію, етапи проведення констатувального та формувального експерименту, викладено результати реалізації організаційно-методичної системи формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва, інтерпретовано результати статистичного аналізу одержаних даних, визначено ефективність педагогічних умов та авторської експериментальної організаційно-методичної системи формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва.

У цілому, відмітимо високий ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації, а також те, що визначені дисертанткою педагогічні умови формування професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва створюють певну систему формування зазначеного явища, оскільки враховують вплив культуротворчого середовища, особистісне зростання майбутніх викладачів музичного мистецтва з використанням різних видів музично-виконавської діяльності та педагогічне вдосконалення через використання і засвоєння студентами традиційних й інтерактивних методів у формуванні такого явища.

Наукова новизна одержаних результатів. полягає в тому, що *уперше*: розроблено зміст, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва: створення освітнього культуротворчого середовища (суб'єкт-суб'єктна, діалогова взаємодія); активізація і залучення студентів до творчого самовираження у різних видах музично-виконавської діяльності (сприйняття-інтерпретація-творення); актуалізація та використання

традиційних та інтерактивних форм і методів навчання у процесі формування професійної культури майбутніх фахівців; *розроблено* критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-інформаційний, творчо-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний), їх показники та рівні: високий (творчий); достатній (нормативний), середній (усвідомлюваний), низький (репрезентативний) сформованості професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва.

Уточнено: суть поняття «професійна культура майбутнього викладача музичного мистецтва» як складного інтегрованого утворення, що характеризує майбутнього фахівця як ерудованого, освіченого, творчо-дієвого фахівця, здатного усвідомлювати значущість художніх цінностей у розвитку особистості, адекватно оцінювати, сприймати, інтерпретувати твори мистецтва, спроможного до творчого самовираження і самоактуалізації у соціально-культурному середовищі і професійній діяльності.

Подальшого розвитку набули зміст, форми, методи, прийоми і засоби формування професійної культури майбутнього викладача музичних дисциплін.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні результати дисертації висвітлено у 14 публікаціях автора, з них 11 – одноосібних, з-поміж яких: 4 статті – у наукових фахових виданнях України; 2 статті (у співавторстві) – у зарубіжних наукових виданнях (1 стаття включена до наукометричної бази Web of Science); 7 тез – у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 навчальний посібник (у співавторстві).

5. Практичне значення результатів дослідження полягає у систематизації та практичній апробації педагогічного інструментарію формування професійної культури майбутнього викладача музичних дисциплін; розробці методики діагностики сформованості професійної культури майбутніх фахівців; розробці методичних рекомендацій з питань формування професійної культури майбутнього викладача музичного

мистецтва; оновленні змісту фахових дисциплін (музично-теоретичних та музично-виконавських) дисциплін («Сучасне мистецтво», «Основний музичний інструмент», «Акомпанемент та імпровізація», «Основи музичної композиції», «Основи композиторської майстерності») та педагогічної практики; залученні майбутніх фахівців до активної соціокультурної діяльності.

Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців; у процесі підвищення кваліфікації та професійного зростання викладачів музичного мистецтва.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи дав змогу, у цілому, відзначити високий науковий рівень здобувачки, обґрунтованість отриманих нею результатів і вказати на певні положення, які мають дискусійний характер:

1. На наш погляд, у анотації до дисертації доречно було представити наукову новизну та практичне значення роботи як це подано у вступі роботи.

2. У підрозділі 1.1. бажано було б, щоб усі визначення понять (с. 27, 31, 33 дис.), періодизація історії культури (с. 28 дис.) мали посилання не тільки на прізвища вчених, але і на наукові джерела у «Списку використаних джерел».

3. Здійснений формувальний експеримент включає значну кількість цікавих та інноваційних методів формування професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва. Вважаємо, що їх можна було б представити у вигляді таблиці, яка б відображала їх систематизацію у відповідності до кожної педагогічної умови.

4. У тексті розділу 3 дисертації подано значну кількість таблиць, діаграм, які доцільно було б винести у додатки.

5. Робота набула б більшої досконалості, якби було відображено досвід формування професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва в зарубіжних закладах вищої музично-педагогічної освіти.

З аналізу тексту дисертації офіційним опонентом вбачається **дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності** в повному обсязі.

7. Загальна оцінка дисертації

Дисертація **«Педагогічні умови формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва»** є завершеною науковою працею, у якій її автором, **Ніколенко Людмилою Ігорівною**, отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має значення для розвитку теорії та практики музично-педагогічної освіти.

Дисертаційна робота **Ніколенко Людмили Ігорівни** відповідає чинним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор **Ніколенко Людмила Ігорівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка).

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
в. о. завідувача кафедри музикознавства,
інструментальної та хореографічної підготовки
Криворізького державного педагогічного
університету

Н. А. Овчаренко